

ÜNİVERSİTELERİN RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARINDA YER ALAN DERSLERİN KARŞILAŞTIRILMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Aygül Aykut

Gazi Üniversitesi - Gazi Eğitim Fakültesi - Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim-İş Eğitimi A.B. Dalı Yüksek Lisans Tezi

SUMMARY

The goal of this research is to evaluate both the lessons that are involved in post-graduate programs of "paint-work teaching" and the lesson fields, names definitions and content of this process. By these way comparisons between the views of authorities and students about the program and the education staff with the planning, practice and goals of post graduate programs are made, in order to find out if there are meaningful differences between the levels of the programs to reach the goals of the higher education. Besides that, the other target of this research is being able to evaluate both the objectives in the field of "paint-work teaching" and the targets of this reconstructive program with post graduate programs.

6 universities that carry out the postgraduate program in at the field of "paint-work teaching" are participating in this research. These 6 universities are Anadolu University, Dokuz Eylül University, Gazi University, Selcuk University, 19 Mayıs University, and Marmara University. In the years 1995-2001 post-graduate programs of these universities have been researched. The opening years of the doctoral programs of Marmara University and 19 Mayıs University were within the limits, because of this, interviews were made with the 4 other universities. 11 people that were interviewed were educational staff: 6 were managers and 15 were Students. In these 4 universities 26 interviews were made.

This research was made by using a qualitative research method. One more time in this research qualitative data collection methods were used. These methods were interview, observation and the investigation of documents. The first of the qualitative data collecting tools were the official documents about "paint-work teaching" of the 6 universities that were mentioned. If these documents are at hand, they serve as summaries about lesson programs, lesson education programs and thesis names. The second source is interview forms; these forms have been used during interviews of educational staff and students.

In addition to these tools, because of the difficulty of attaining documents of the institution, observation forms have been prepared. By digitalizing qualitative data, multiplication tables and other tables have been formed. Content analyzes about the detailed presentation of the educational staff and the students have been made. Descriptive analyzing techniques have been used to compare these detailed presentations with official documents.

Results of data analyzes demonstrate that the focus of the related field is more in lessons about field knowledge. In other programs practice workshops are of great importance. Even if the post-graduate program names of "paint-work teaching" are the same at the universities, meaningful differences between the curriculum, the goals and targets and the structuring of the goals and targets have been noticed.

The goal of the reconstruction program in educational faculties is to put the system of education for teachers in an autonomous structure and to provide a whole. If reconstruction is evaluated from this point of view, in order to gain educational staff with academic careers, to specialize and to have opportunities of research and publication, positive developments have been achieved by excluding high education from the monopoly of persons and political sights. But whether the same construction meets the needs of the post education-instruction has been discussed. The determination of the adequacies related with the subject has been made by comparing the qualities of the programs. The evaluation results shows that workshop practice lessons of "paint-work teaching" license programs are located within the field of knowledge lessons. The limits of the contributions that these lessons could make for science researches have been evaluated by considering the targets and goals that have been determined by the High Education Committee. The goals are especially advanced research, functionally of lessons that improve the professional qualities of the teachers and practicing a program that makes a scientific emphasize to the license knowledge. From the point of view of the characteristic of the license program, it would be useful to start with realistic goals and targets while evaluating the similarities and differences between the university programs.

GİRİŞ

Türkiye'de görsel sanatlar eğitimi (resim-iş eğitimi) tarihine bakıldığında, 1982 sonrasında, YÖK yasası ile daha çok akademik seviyede olmak üzere değişim ve gelişim olduğu gözlenmektedir. Bundan önce geliştirilen programlar ne yazık ki birbirlerinin tekrarı olmuştur. Özellikle görsel sanatlar eğitimi programlarının niteliğine yönelik çalışmalara ise, 1997 sonrasında Yüksek Öğretim Kurulu'nun Yeniden Yapılandırma çalışmalarında rastlanmaktadır. Yeniden Yapılanma Programı için gösterilen gerekçeler içinde yer alan ifadeler, eğitim fakültelerinin içinde buldukları durumu açıklamaya yönelik olup, Resim-İş Öğretmenlerini de yetiştiren kurumlarda eğitimin doğru yönlendirilmediği yolunda saptamaları da içermektedir (1997, YÖK).

1997 yılındaki yapılandırma gerekçeleri ifade edilirken; 1998 yılından önce Resim-İş Öğretmenliği lisans ders programında sadece sanat alanlarına yönelik kuramsal derslerin ve uygulama yani atölye derslerinin çok ağırlıklı olması ile programın bilimsel alt yapıdan, eğitim ve öğretim bilgisinden yoksun denebilecek sanat öğretmenleri yetiştirilmesi ile karşı karşıya gelindiği gibi tespitlerin sonuçları da tartışılmaktadır. Lisansüstü eğitim programlarının değerlendirilmesi ise yeniden yapılandırma programına dahil edilmemiştir.

Gelenekleşerek, kalıplar bütünlüğü haline getirilen programların özellikle görsel sanatlar eğitimi kapsamındaki amaç ve hedeflerini belirlemek gerekir. Bu hedeflerin belirlenmesinde ise; Sanat ve Bilim kavramlarına verilen ağırlıkların dengelenmesi konusunda uzlaşamama tehlikesi ile karşı karşıya gelmektedir(Kırışoğlu, 1991:226).

Lisans programlarda temeli atılan gelenekçi yapılandırmalar lisansüstü programlarda etkisini sürdürmek istemektedir. Görsel Sanatlar Eğitimi yetiştirebilenin koşullarının sağlanması, eğitimin her aşamasında ki koşulların sağlanabilmesi ile paralellik göstermektedir(Etike,1995:73). Buna karşın görsel sanatlar eğitiminin bir bütün içerisinde örgün eğitim programlarında kapladığı alan düşünülürse, yüksek öğretim programlarının oluşturulmasında yaşanan güçlüklerde tespit edilebilir.

Sanat ve Eğitimden bir arada söz edildiğinde, alanlar ve disiplinler arası sorunların yanı sıra, sanat eğitimcilerinin alanlarına bakış açılarının da alanla ilgili sorunları farklı boyutlara taşıdığı görülmektedir.

Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dallarındaki öğretim elemanlarının çoğunluğu arasında halen sanatçı mı-educator mi yetiştirileceği uzlaşmazlığı sürdürülmektedir (Kırışoğlu, 1991: 226). Bu ikilemin kaynağı belki de, sanat eğitimi lisansüstü programlarının, sanatta yeterlik programları ile olan ayrımın kesin çizgilerle sınırlanamamış olmasında aranmalıdır. Programların amaç ve hedefleri konusunda bu iki farklı yapının özellik-

lerinin belirlenebilmesi, ders programlarında gerekli ayrımların yapılması şart gözükmektedir. Akademik kadro seçiminde, görsel sanat eğitimcisinin ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanmasında da sanat ve eğitim kavramlarına yönelik ikilemin sürdüğü programlarda izlenmektedir. Yeniden yapılandırma sonrasında üniversiteler, lisans programlarında olduğu gibi lisansüstü ders öğretim programlarını oluştururlarken; sanat tarihi veya sanat kavramlarına yönelik derslere ağırlık veren anlayışlarını, özel eğitim ve öğretim, araştırma yöntem ve tekniklerine ile öğretmenlik formasyon dersleri gibi alanda yer alacak derslerle dengelemeye çalışmaktadır. Buna rağmen eğitim fakültelerinin sanat eğitimi bölümlerinde hâlâ eğitimciden ziyade sanatçı yetiştirmeye yönelik dar kapsamlı anlayışın kapalı bile olsa sürmekte olduğu görülmektedir. Yüksek lisans ve doktora tezleri zaman, zaman sanat tarihçesi, kimi zaman sanatçı yaklaşımları ile hazırlanmakta ve sanat eğitiminin kendisi göz ardı edilmektedir. Görsel sanatlar eğitiminin bilimsel temeller üzerine oturabilme gayretleri ancak 1997 sonrasında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinde görülmektedir.

Görsel Sanatlar Eğitimi alanında, eğitimcilere düşen görevler vardır. Bunlar, görsel sanatlar eğitimcilerin ihtiyaç duyabilecekleri niteliklerin belirlenmesi ve bu yolda lisansüstü programlardan faydalanılabilmesi ile alanın ihtiyaçlarını çağdaş ve bilimsel temeller üzerine oturtulması olarak sayılabilir. Bunun için nasıl bir yol izlenebileceği konusundaki çalışmalara ağırlık verilmelidir. Çağdaş eğitimin gerektirdiği sınırları belirlemede gerçekçi hedef ve amaçlara yönelmek ve alanın gerektirdiği koşulları sağlamanın yolları aranmalıdır.

Yüksek Öğretim Kurulunca açılan Lisansüstü programları içerisinde, sanatta yeterlik ve görsel sanatlar eğitiminde (resim-iş öğretmenliği) lisansüstü yeterlikleri değerlendirilmelidir (yok.gov.tr).

PROBLEM

YÖK tarafından yapılan ders alan sınıflandırmalarında lisansüstü öğrencilerin alabilecekleri dersler, yüksek lisans için; alan bilgisinde 2, alan eğitimi ve öğretiminden 3 ve doktora için, alan bilgisi 2, alan eğitimi ve öğretiminden 1 ders olarak belirtilmiştir. Ancak varolan sonuçlar gösteriyor ki, her üniversite ders programlarındaki alan sıralamasına uygun gibi gözüken, ancak program içeriklerinin farklılaştırılması ile teorikte farklı, uygulamada farklı ders öğretim programlarına da yer verebilmektedirler.

Görülen o ki, hedef ve amaçları yönünden iki farklı programın karması aynı programda harmanlanabilmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi: Lisansüstü programlarda atölye derslerinin ve bu derslere verilen ağırlıkla lisansüstü beklentilerin nasıl oluşturulduğu, resim-iş öğret-

menliği lisansüstü programlarda yer alacak niteliklerin tespiti ve programların amaç ve hedefleri gerçekleştirilebilmesi için neler yapılabileceği ile bu niteliklere nasıl ulaşılabileceği problemin çözümü için tartışılmaktadır.

AMAÇ

Görsel Sanatlar Eğitimcilerinin bilimsel ve akademik çalışmalarına kazandıracak niteliklerin tespitinde, sanat eğitimi ve eğitimcilerine ilişkin problemlerin çözümünde, sanat eğitimi alanında Türkiye koşullarında uygun yenilikçi çağdaş bakış açısının nasıl kazandırabileceğimiz, programların yapısında yer alan niteliklerin ortaya konabilmesiyle, nitelikli bir lisansüstü programın nasıl olması gerektiği ve varolan koşulların tartışılması araştırmacının amaçları arasında yer almaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde başlıca aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü programları nasıl yapılandırılmıştır ve ders öğretim programları ve ders alanları dağılımları arasında farklılıklar var mıdır, varsa bu farklılıklar programların amaç ve hedeflerini nasıl etkilemektedir?
2. Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü programlarına yönelik olarak aşağıda belirtilen konularda öğretime katılan öğretim elemanları, yetkililer ve öğrencilerin görüşleri nelerdir?
 - a. Programda yer alacak derslerin niteliği nasıl tespit edilmektedir?
 - b. Programın amaç ve hedefleri konusundaki görüşleri nelerdir; beklentileri, eleştirileri, yeterliği, yeterlilikleri, önerileri var mıdır, varsa nelerdir?
 - c. Yeniden yapılandırmanın sanat eğitimcilerine katkısı var mıdır, nasıl?

SINIRLILIKLAR

Araştırma YÖK tarafından oluşturulan Lisansüstü programın "Resim-İş öğretmenliği" alanında hem yüksek lisans hem de doktora programı açabilme yeterliğinde olan altı üniversitenin 1995-2001 yılları arasında uyguladıkları ders programları ile sınırlıdır. Bunlar içerisinde her iki programın yürütülme süreci temel alınarak, dört üniversitede programda ders veren öğretim elemanları, yetkililer ve programa katılan öğrenciler ile görüşülmüştür. Ayrıca sanat eğitimi konusunda 1995-2001 yıllarında yapılan tezlerde değerlendirilmektedir.

Hem ders programları incelenen, hem de görüşme yapılan Üniversiteler şunlardır:

1. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü "Resim-İş öğretmenliği" lisansüstü programı,
2. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı "Resim-İş öğretmenliği" Bilim Dalı

3. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü "Resim-İş öğretmenliği" lisansüstü programı,
4. Selçuk Eğitim Bilimleri Enstitüsü "Resim-İş öğretmenliği" lisansüstü programı,

Araştırmaya yukarıdaki nedenler doğrultusunda kısmen dahil olan On Dokuz Mayıs ve Marmara Üniversitelerinin yalnızca 2000-2001 lisansüstü ders programları incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Araştırmada Nitel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Kullanılan veriler iki kaynaktan gelmektedir. Bunlar, enstitü belgeleri ve görüşme sonuçlarıdır.

Elde edilen verilerden betimsel ve İçerik Analizleri kullanılarak yararlanılmıştır. Programda ders veren öğretim elemanları, yetkililer ve öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Bunlardan kavramsal bağlam üzerinde yapılan veri analizlerinde, İçerik Analizi yolu ile yararlanılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Bu araştırmada yer alan nitel veri kaynakları, görüşme kayıtları, Üniversitelerin Eğitim Bilimleri Enstitülerince sağlanan resmi dokümanlar ve kabul gören öğrenci tezleridir.

1. Görüşme: Her üniversite için planlanan tarihlere "Resim-İş Öğretmenliği" lisansüstü programlarında yer alan derslerin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini almak amacıyla görüşme rehberi yaklaşımı (interview guide approach) izlenerek, görüşme formu kullanılarak bireysel görüşmeler yapıldı. Görüşme yaklaşımında görüşmeci görüşmenin içeriğini ve soruları önceden hazırlar, bu araştırma için 15 açık uçlu, 13 kapalı uçlu sorunun yer aldığı görüşme formları kullanılmıştır.

1. Görüşmeler:

- a. Programda ders veren öğretim elemanları ile yapılan görüşmeler,
- b. Programa katılan öğrenciler ile yapılan görüşmelerin, programa yönelik soruların cevapları, görüşme formları ve görüşme kayıtlarıdır.

2. Resmi Dokümanlar

- a. Enstitü Belgeleri
- b. Ders Programları
- c. Ders Öğretim Programları

3. Lisansüstü Tezleri

- d. Yüksek Lisans
- e. Doktora

BULGULAR ve YORUM

Resmi Dokümanların İncelenmesinden Elde

Edilen Bulgular: İncelenen altı üniversitenin 1995-2001 yılları arasında resim-iş öğretmenliği lisansüstü programına ilişkin enstitü belgelerini, programların açılmasına ve yürütülmesine yönelik resmi yazıları, ders programlarını, ders öğretim programlarını ve yüksek öğretim kurumunca kabul edilen lisansüstü tezlerini içermektedir. 1997 yılı sonrasında ilgili anabilim dallarının ilgili programlarında açılan lisansüstü programlar, kademeli olarak sosyal bilimler enstitülerinden eğitim bilimleri enstitülerine aktarılmıştır. Bu süreçte enstitüler arasında sorunlar yaşandığı ve bu süreçte belge kayıpları olduğu araştırmacının gözlem notları arasındadır. Bu eksiklikler görüşmeler sırasında giderilmiştir.

Ders programlarında altı üniversitede alan sınıflandırmasını YÖK'ün belirlediği doğrultuda yapmış, ancak sonuçlar karşılaştırıldığında ders alan sıralamalarını birbirlerinden farklı olduğu izlenmiştir. Özellikle araştırmada yeniden yapılanmanın etkilerinin tespitine yönelik bulgular 1995-96-97 yılları ile 1998 yılından 2001 yılına dek yapılan ders programlarını karşılaştırarak değerlendirilmiştir. 1995-1997 arasındaki ders programlarında atölye derslerinin programların tümünde farklı ağırlıklarla da olsa yer aldığı görülmüştür. 1998-2001 ders programlarında ise, atölye dersinin ağırlığını bazı programlarda kaybettiği, bazılarında ise, hiçbir değişiklik olmadığı izlenmiştir. Bu değişimler yüksek lisans ve doktora programlarında aynı oranda azalıp aynı oranda artarak paralellik göstermektedir. Bunun için bazı tespitlerde ayırım yapma gerekliliği duyulmamıştır. Farklı sonuçlar yeri geldikçe belirtilmiştir. Ayrıca ders öğretim programları ile ders programları arasında farklılıklar olduğu da bulgular arasındadır. Bu bulguları görüşmelerden elde edilen bulgularda desteklemiştir.

Üniversitelerin ilgili programlarında, 1995-2001 yılları arasında yüksek lisans öğretim programlarında atölye derslerinin ağırlıkları yüzdelik olarak büyükten küçüğe şöyle sıralanmaktadır

Selçuk Üniversitesi 52,5, Anadolu Üniversitesi 53,6, 19 Mayıs Üniversitesi (2001 programında) ve Marmara Üniversitesi (2000-2001 programında) 37,5, Gazi Üniversitesi 37 ve Dokuz Eylül Üniversitesi (2000-2001 programında) 18,1.

Doktora programlarında atölye derslerine verilen ağırlıklar karşılaştırıldığında, programın açıldığı üniversitelerde alan sıralamasında, Anadolu Üniversitesi program içerisindeki ağırlığı bakımından atölye dersleri 1995-2001 yılları arasında yapılan programlarda değişmemiş olup, birinci sırada görülmektedir. Diğer üniversitelerde atölye dersi ağırlığı 1998 yılı öncesinde doktora programlarındaki; Selçuk, Dokuz Eylül ve Gazi üniversitelerinde ikinci sırada yer almıştır. 1998-2001 ders programında ise, Gazi üniversitesinde doktorada atölye derslerinin kaldırıldığı, diğer

üniversitelerde bu dersin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

İncelenen altı üniversitenin ilgili programlarında 1995-1998 yılları arasında kabul gören tezlerin % 70'i sanat tarihi, sanat, eğitim kavramlarına yönelik hazırlandığı, bunlardan %40'ı sanat eğitimi ile ilgili görünen konu başlıklarının içeriklerinde genellikle sanat tarihi yaklaşımlarına veya eser incelemelerine yada bir ressamın hayatına yönelik tespitleri içerdiği anlaşılmıştır. 1998-2001 yılları arasında kabul gören tezlerin dağılımı ise şöyledir. Tezlerin yaklaşık olarak % 55'inde sanat ve eğitim konularına birlikte yer verilerek, resim-iş öğretmenliği ile ilgili başlıklar ile sanat eğitiminde kullanılabilecek yaklaşımlara yönelik araştırmaların isimleri ve içerikleri arasında tutarsızlıkların azaldığı, özellikle 1998 yılı ile karşılaştırıldığında sanat eğitimi ile ilgili tezlerin %20 oranında arttığı görülmüştür.

Görüşme Bulguları: Programda ders veren öğretim elemanları, yetkililer ve programa katılan öğrenciler yapılan görüşmelerden elde edilen bulguları, genel olarak üç grupta toplamakla beraber, görüşmelerin tümünden elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve karşılaştırılmasında bulguları araştırmacının amacına yönelik olarak kendi aralarında sınıflandırmanın, yorumlamada etkili olabileceği düşünülmüştür.

Programların yapısına yönelik sorular sorulardan elde edilen bulgular;

a. Dersin tanımlanmasına yönelik görüşme sorularından elde edilen bulgular: Ders programlarında yer alan tanımlar ile ders öğretim programları arasındaki tanımlarda farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Programda ders veren öğretim elemanları bu farklılıkların nedenlerini açıklarken iki farklı görüş bildirmişlerdir. Birinci görüştekiler % 60 oranındadır bunlar; alan bilgisi dersleri ve alan bilgisi kapsamında atölye dersleri veren öğretim elemanlarıdır. Onlara göre; ders konularının sanat ve kavramlarına yönelik uygulamaları kapsamaması nedeniyle spontan ilerlemek daha yararlı olmaktadır. Ayrıca, sanat konularının tartışılması ve uygulamaların kalıplarla sınırlandırılması gerekmemektedir. İkinci gruptaki öğretim elemanları %30 'dur ve ders programları ile ders öğretim programları tanımlarına sadık kalarak derslerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır.

Alan Bilgisi konusunda ders veren ve yetkili konumda olan öğretim elemanlarına göre; programda ders tanımlanabilmelidir, fakat derslerini tanımlarken hangisinin hangisinden önce geleceği sadece teknik bir konu olmalıdır.

Alan eğitimi ve öğretimi dersleri veren öğretim elemanlarından %60'ı ise; ders tanımlarını, ders öğretim programlarını ayrıca yapabildikleri etkinlikleri, belgelemektedirler. Bu belgeler enstitü belgeleri dışında ders içerikleri ve derslerde yapacakları uygulamaları da içermektedir. Kalan % 40 ise, alan eğitimi ve öğretimi konularının

da, ders tanımlarının yeniden yapılanma sonrasında lisans eğitimindeki yöntemlerle bağdaştırmanın gerekmediğini, alan bilgisi konusundaki eksiklikleri bu derslerle giderebilmelerini ifade etmişlerdir.

Lisansüstü programa katılan öğrencilerden %40'ı ders tanımları ile içeriklerin birbirine uymadığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin %70'i ders seçimlerinde, dersin lisans düzeyindeki ismi ile lisansüstünde benzerlik olmasının ders seçiminde etkili olabileceğini söylemişlerdir. Ayrıca dersi veren öğretim elemanının da lisans düzeyinde öğrenciye yönelik yaklaşımları ile ders seçiminde etkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerden %65'i derslerin isimlerinden önce içerikleri konusunda bilgi sahibi olmayı tercih etmektedir. Ancak ders seçmeden önce dersin içeriği ile ilgili yeterli bilgiye ulaşamadıkları için problemler yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bunun için, öncelikle ders seçiminde, ders seçeneklerinin artırılması ve seçim öncesinde dersi veren öğretim elemanı ile görüşmeler yapılmasını önermişlerdir.

b. Dersin içeriği, konusu, kapsamına yönelik görüşme sorularından elde edilen bulgular: Lisansüstü programda alan bilgisi dersleri veren öğretim elemanlarından; %30'u bu dersler verilirken kendilerine sorulmadığını, içeriklerini belirlerken ise; ancak kendi tez veya araştırmalarına yönelik sonuçları aktarabildiklerini söylemişlerdir. Alan bilgisi veren diğer öğretim elemanlarının %45'e yakını lisansüstü öğrencisinin uygulama atölyelerine sanat kavramları ve bilgisine yönelik eksikliklerle geldiklerini ve bu eksiklikleri gidermeye yönelik çabalar gösterdiklerini belirtmişlerdir. 1998 sonrasında lisans programlarında atölye derslerine ayrılan sürenin azaltılması ile bu eksikliklerin doğduğunu savunmuşlardır. Alan bilgisi dersi veren ve yetkili konumda olan öğretim elemanlarından çoğu aynı konuya temas etmişlerdir.

Alan eğitimi ve öğretimi veren öğretim elemanları içerisinde, özellikle bölüm dışından derslere katılanlar, lisans düzeyinde öğrencilerin eğitim ve öğretim konularında yeterli öğretmenlik bilgisine sahip olamadıkları için lisansüstü kapsamındaki derslerini lisans düzeyinde vermek zorunda kaldıklarından şikayetçidirler. Özellikle sanat eğitimcilerinde böyle bir sorunla karşılaştıklarını, lisansüstüne gelen öğrencilerin halen sanatçı tavrı içerisinde oldukları, bu sorunun öğretmenlikten uzaklaşma tehlikesi doğuracağını vurgulamışlardır. 1998 sonrasındaki durumda bir değişim olup olmadığı konusunda ise; özel öğretim yöntemleri uygulamalarının lisans öğrencisine getirdiği katkının yeterli olmadığı, ilgili bölümlerde eğitim konularında ki uygulamalarda halen dirençlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Özel öğretim yöntemleri konusunda uzmanlaşmış lisansüstü programlarda ders veren öğretim elemanlarına göre; lisansüstü programlar sanat eğitimcileri için hizmetçi ihtiyaçları karşılayabilecek olanakları sunabilmelidir. Ayrıca, sanat öğretmenlerinin uygulamada gerçekleştirebile-

ceği bilgiler yanında, araştırma potansiyelini yükseltmek de gerekmektedir. Ders kapsamlarında her dönem için sanat öğretmenlerinin gereksinimlerini giderebilmeyi yollarını aradıklarını belirtmişlerdir. Bunun için sanat eğitiminde yöntem ve tekniğin değerinin anlaşılması gerekliliğini savunmuşlardır. Ayrıca uyguladıkları yöntem ve teknikler ile ilgili dönüt almak amacı ile uygulamalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra; 1998 sonrasında özel eğitim yöntemlerine verilen ağırlığın artması ile alanda ikilem doğabileceğine ilişkin görüş bildirmişlerdir. Onlarda bölüm dışından gelen eğitimciler gibi, sanat alanı ve kavramları ile uygulamalarına yönelik dersler veren öğretim elemanlarının, yeni yaklaşımlara soğuk baktıklarını ve bu konudaki uygulamalarda esnekliğin sağlanmasında güçlük yaşadıklarını ancak bu güçlüğün son zamanlarda etkisini kaybetmeye başladığını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin derslerin içeriği, kapsamı ve konusuna yönelik görüşlerinden elde edilen veriler dersin tanımlanmasına yönelik verilerle paralellik göstermektedir. Buna ek olarak, öğrenciler derslerin kapsamına yönelik olarak, iki grupta değerlendirilmiştir. Birinci gruptaki öğrenciler, atölye dersi ağırlıklı programda yer almaktadır. Bu öğrencilerin hepsi, atölye derslerinin programda olması gerekliliğini savunurken, dersi veren öğretim görevlileriyle paralellik gösteren görüşleri savunmuşlardır. İkinci gruptakiler ise; alan eğitimi ve öğretimi konusunda özellikle bilimsel araştırmalara ve kullanılabilir bilgilere programlarda yer verilmesi gerekliliğini, öğretmenlik yaşamında faydalana- cıkları içeriklerle derslerin oluşturulmasını önermektedirler.

c. Amaç ve hedeflerin uygunluğuna yönelik sorulardan elde edilen bulgular: Lisansüstü amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığına ilişkin bulgular içerisinde özellikle lisansüstü programda amaç ve hedeflerin neler olabileceği konusunda öğretim elemanları ve yetkililerin görüşleri şöyledir. Ağırlıklı olarak lisansüstü programının amacının akademik olduğu savunulmuştur. Öğretim elemanlarına göre, akademik amaçtan kastedilen üniversiteler için öğretim elemanı yetiştirmektir. Azınlıkta kalan sayıda öğretim elemanı, yüksek lisans programında akademik beklentilerden çok, alanla ilgili bilgi ve deneyim kazanmanın daha değerli olduğunu belirtmiştir. Ancak doktorada beklentiler değişebilmektedir. Öğretim elemanlarının çoğunluğu, lisansüstü programlarda amaç ve hedef birliği olması gerektirdiği hatta bu farkların gerekli olduğunu savunmuşlardır. Ancak dikkat çekici olan bu öğretim elemanlarının alan eğitimi ve öğretiminden çok alan bilgisi konusunda bilgi ve deneyime sahip olmalarıdır.

Öğrencilere göre; alan bilgisi derslerinde amaçlar tutarlı ve ulaşılabilir hedeflere göre düzenlenmektedir. Derslerin kapsamı lisans seviyesinin tekrarı yada devamı olarak görülmektedir. Alan eğitimi ve öğretimi derslerindeki amaçlar ise daha çok mesleki ve açık olması yanında ba-

şarı için daha çok çaba gerektirmektedir. Atölye dersleri alan lisansüstü öğrencileri derslerin kapsamına yönelik usta-çırak ilişkisi içerisinde bir yol izlendiği, sanatsal sorunlar ve uygulamaların tartışıldığı ortamlar oluştuğunu ve derslerinin kapsamlarının hiçte zorlayıcı olmadığını, zevkle derslere devam ettiklerini savunmuşlardır. Ayrıca atölye derslerinde daha özgür olabildiklerini de ifadeler arasındadır. Sanat eğitiminin amaç ve hedefleri gerçekleştirilmediğinden kazanımlarının neler olabileceği konusunda ise; uygulama yanı ve sanat kavramları eksik bir eğitimcinin de eksik olabileceğini savunmuşlardır.

Derslerin niteliğinin belirlenmesine yönelik sorunlardan elde edilen bulgular; (Dersten nasıl verim alındığı, derslerdeki eğitim öğretim potansiyeli ile alanla ilgili kapsamın ve niteliklerin belirlenmesine ve dersteki süreçlere 'Planlama, değerlendirme ve uygulama' yönelik bulgular): Resim-iş öğretmenliği lisansüstü programda ders veren öğretim elemanlarının derslerinde kullandıkları öğretim yöntemleri konusundaki görüşleri: Alan bilgisi ve bu ders alanı içerisinde atölye dersi veren öğretim elemanlarının tümü, derslerini bilgi aktarımı, sanatsal uygulamalar ve öğrencilerin sanat kavramlarına yönelik yaptıkları araştırmalara ilişkin sunumlarla gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Araştırma konularını önceden tespit ettikleri ve neredeyse çok nadir olarak konularında değişiklik yaptıkları anlaşılmıştır. Ayrıca öğretim elemanlarının %60'ının en son bir yıl içerisinde bilimsel bir araştırmaya katılmadığı, ancak %4'ünün araştırma amacıyla internetten faydalandığı, %20'sinin hiç bilgisayar kullanmadığı, %7'sinin üniversite şartlarının uygun olmasına karşın bundan faydalanmadığı ve bunlardan ancak %50'sinin en az bir dili iyi derecede anlama ve okuma becerisine sahip olduğu görülmüştür.

Öğretim elemanlarının ifadeleri doğrultusunda öğretim programındaki derslerle, uygulama arasında nitel farklar olduğu gözlenmiştir. Buna göre; çoğunlukla alan bilgisi derslerinde isim içerik uygunsuzluğu olduğu, plansız, deneyime dayalı ve yetersiz bilgi donanımları ile lisans benzeri içerikler göze çarpmaktadır. Derslerin hedeflerinde tutarsızlıklar olmakla beraber, amaca uygunluğu savunulan uygulama atölyeleri ve bunların değerlendirmesinde kullanılan ölçütlerin kişisel beklentilerin sonuçlarına yönelik olduğu tespit edilmektedir. Alan eğitimi ve öğretimi alanındaki derslerin, içeriklerinde neredeyse sorun yaşanmamasıyla beraber, alan eğitimi dersi içerisinde uygulama atölyesi veya sanat kavramlarına yönelik uygulamalara az da olsa rastlanmıştır. Aynı şekilde sanat eğitimcilerinin 1997 sonrasında değişen ağırlıklara ilişkin uygulamalarını gerçekleştirmekte kapalı da olsa dirençlerle karşılaşabildiklerinden söz edilmiştir. Ayrıca alan eğitimi ve öğretimi kapsamında derslerin çoğunlukla planlı ve mesleki tutarlılıkla yürütüldüğü, mesleki ihtiyaçlara göre düzenlendiği ve değerlendirme ölçütlerinin kesinliği de bulgular arasındadır.

Tüm bu süreçte yaşananların açık ve anlaşılır olduğunu görüşülen öğrencilerin büyük bir çoğunluğu da kabul etmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Özetle araştırmadan elde edilen sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Programlar arasında, ders tanım ve içerikleri ile ders ağırlıkları gibi nitelikler yönünden farklar görülmektedir.
2. Programların genelinde alan bilgisi ağırlıklı dersler yer almaktadır. Ayrıca atölye uygulamaları dersleri genellikle alan bilgisi içinde değerlendirilmektedir.
3. Yetkili konumundaki öğretim elemanları lisansüstü programın yapılandırılmasında söz sahibi oldukları alana yönelik program oluşturmaya yatkın gözükmektedir.
4. Yeniden yapılandırmanın lisansa veya lisansüstü programa katkı sağlayabileceği görüşü azınlıktadır. Daha çok tartışılmalıdır görüşü baskındır.
5. Öğretim elemanlarının alana bakış açıları, ders içeriğinin oluşturulmasında etkilidir.
6. Öğrenciler ders seçimlerinde, dersin içeriğinden çok dersin ismi ile öğretim elemanları yaşadıkları kişisel tecrübeleri ön planda tutabilmektedirler.
7. Programlar arasında amaç ve hedefler yönünden farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.
8. Öğrenciler kendi programlarını savunmaya yönelik davranış göstermektedirler. Öğretmenlik meslek bilgisi ağırlıklı programlardaki öğrenciler bilimsel araştırmalara yönelmek istediklerini ve edinecekleri bilgilerin kullanılabilir olmasına dikkati çekerken, alan bilgisi içerisinde atölye dersleri olan öğrenciler, sanat kavramlarına yönelik bilgilere ağırlık verilmesi ve uygulama atölyelerinin sanat eğitimcileri için gerekliliğini savunmuşlardır.
9. Lisansüstü programda atölye dersleri veren öğretim elemanları, genellikle yeniden yapılanmanın uygulama alanında eksiklikler yarattığını ve lisansüstü bu eksiklikleri lisansüstünde giderme yoluna gidilmesi gerektiğini, alan eğitimi ve öğretimi dersleri veren öğretim elemanları ise; sanat eğitimi, öğretimi ile bilimsel etkinliklerin programlardaki eksikliğini vurgulamaktadırlar.

Üniversitelerin Resim-İş Öğretmenliği Lisansüstü Programlarında Yer Alan Derslerin Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi

Öneriler

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda şu önerilerde bulunuldu.

- Üniversitelerin "Resim-iş öğretmenliği" lisansüstü programlarında beklenen amaç ve hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı konusunda Yüksek Öğretim Kurumu'ca çalışmalar yapılmalıdır.
- Lisansüstü programlarda ders veren öğretim elemanlarının yüksek lisans ve doktora yönelik hedef ve amaçlarını, ders nitelik ve etkinliklerini tespit ederlerken, kendi bilgi ve deneyimlerinin, bilimsel araştırma ve yayınlarının akademik yönden değerlendirilmesini yapmaları sağlanmalıdır.
- Öğretim elemanlarının, öğretim programlarındaki ders isim ve içeriklerinin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında süreklilik oluşturması sağlanmalıdır.
- "Resim-iş öğretmenliği" programlarında yer alan dersler mesleki alansal bir bütünlük içerisinde temellen dirilmelidir.
- Derslerde öğrenciyi etkin kılacak öğretim yöntemleri ile bilimsel araştırma ağırlıklı çalışmalara yer verilmelidir.

- Özellikle sanat eğitimcilerinin yetiştirilmesinde mesleki alansal fayda gözetilmeli, öğretmenlik için gerekli donanım, bilgi ve deneyim sahibi olabilmeleri için yolları ortaya konulmalıdır.
- Lisansüstü öğrencilerinin alanlar arası ve üniversiteler arası çalışmalarda etkin kılınabilmesi sağlanmalıdır.
- Mesleki alansal hedeflere göre programa seçilecek öğrencilerin beklentileri arasında paralellik sağlanmalıdır.
- Bilimsel araştırmanın her aşamasında karşılaşılan problemlerin çözümünde, kaynak oluşturabilecek alanların tespiti yapılmalı ve üniversitelerin bu eksiklikleri giderilmelidir.
- Öğretim elemanları bilimsel aktiviteleri ve yayımları ile lisansüstü öğrencilerine örnek olabilmelidir.
- Bilimsel araştırmalara yönelik problemlerin çözümünde öğretim elemanları, tecrübesini öğrencisiyle paylaşmaya hazır olabilmelidirler.
- Danışmanlık görevi yapan öğretim elemanları, öğrencilerinin her zaman başvurabileceği bilgi kaynağı, onları yönlendirici, akademik kişiliği ile bir model yapısında olabilmelidirler.

KAYNAKÇA

- ERTÜRK, Selahattin; **Eğitimde Program Geliştirme**, Anı yayınları, Ankara, 1982.
- ETİKE, Serap; **Cumhuriyet Dönemi Resim Eğitimi**, Gülden Yayınları, Ankara, 2001.
- ETİKE, Serap; **Sanat Eğitimi Yazıları**, İlke Yayınları, Ankara, 1995.
- KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin; **Sanat Eğitiminde Görmek, Anlamak, Yaratmak**, 1991. Demircioğlu Matbaası, Ankara.

ÖZSOY, Vedat; Türkiye'de Resim-iş Eğitimi (Sanat Eğitimi) Tarihine Kısa bir Bakış, **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1996, c:16, s. 1, Ankara.

T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, **Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi**, Ankara, Mart 1998, s.s. 33-34.